

เทศน์เช้า วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระนะ วันพระมันต้องหาที่พึ่ง เวลาเห็นไหม “สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายจงมีความสุขๆเถิด” สพฺเพ สตฺตา อยากให้มีความสุขไง เวลาสัตว์ทั้งหลายให้มีความสุข เวลาเราว่า สัตว์ สัตว์เราไปมองแต่สัตว์ข้างนอกนะ สัตว์คือสัตว์โลก คือเรา สัตฺตฺเตคือผู้ซ่อง เรานี้เป็นผู้ซ่องอยู่ ถ้าเราไม่มีผู้ซ่องอยู่ เราจะหลุดพ้นออกไปจากทุกข์ นี่เรามีผู้ซ่องอยู่ ไอ้ผู้ซ่องอันนี้ สัตฺตฺเตเห็นไหม เราจะเมตตาสัตว์ทั้งหลาย เราต้องเมตตาตัวเราเองด้วย ถ้าเมตตาตัวเราเอง เราจะหาที่พึ่งให้เรา ถ้าหาที่พึ่งให้เรา เราจะมิตีพึ่ง

เวลาอยู่กับโลก โลกร้อนนะ เวลาพึ่งนี้ทุกคนจะมาพรั้งพรั้งกันเลย ร้อนมาก แล้วเวลาเราเป็นผู้ได้บังคับบัญชาเขา ถ้าหัวหน้าเขามีความขัดแย้งกัน ผู้ได้บังคับบัญชานี้ทุกข์มากเลย มันเป็นเรื่องเป็นกรรมของแต่ละบุคคลนะ เวลาโลกเจริญรุ่งเรืองเห็นไหม เราปรารถนากันว่าอยากจะพบพระศรีอริยเมตไตรย พระศรีอริยเมตไตรยนี้จะสอยต้นกัลปพฤกษ์ จะมีความสุข จะต่างๆ เห็นไหม เราปรารถนานะ

แต่ความปรารถนานี้มันต้องมีเหตุมีผล ถ้าเราไม่ได้สร้างบุญกุศล เราจะไปเจอประการการณ์อย่างนั้นได้อย่างไร เพียงแต่ว่ามันเป็นพุทธทำนาย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นสภาวะแบบนั้น ว่าสังคมนั้นจะเป็นสังคมที่คู่กับความร่มเย็นเป็นสุข สังคมของเรานี้สังคมเวไนยสัตว์ มีทั้งคนดีและคนไม่ดีรวมกัน ถ้าคนไม่ดีรวมกัน เห็นไหม เวลาในหลวงพูด ให้คนดีเป็นผู้ปกครองคนไม่ดี คนดีเห็นไหม แล้วโลกเขาว่าคนดี ตอนนี้อยู่ทุกคนว่าเศรษฐกิจมีปัญหาๆ ความมีปัญหาอย่างนี้ เพราะเราไปเคยตัวไป

คุณติ คนเราเคยฟุ้งเฟ้อ คนเราเคยใช้จ่ายมือเติบ เวลาให้ประหยัดขึ้นมา ก็รู้สึกว่ายึดอัด ความประหยัดเป็นสมบัติของบัณฑิตนะ เรา รู้จักประหยัดมัธยัสถ์นี้ สิ่งนี้มันเป็นประโยชน์กับเรา

ถ้าเราจะประหยัด เราเอาที่ไหนมาประหยัดล่ะ ถ้าไม่มีประหยัดนะ นี่ความเป็นไปของชีวิต มันมีความเป็นไปสภาวะแบบนี้ ถ้าความชีวิตนะ เพราะอะไร? เพราะความชีวิตนี้มันอยู่ที่เราพอใจไง

คูสิ คูอย่างอาหาร อาหารแต่ละภูมิภาค อาหารต่างๆ นี่ เราไปกินอาหารของเขา มันไม่อร่อยเลยนะ มันไม่อร่อย มันไม่ถูกใจเราเลย แต่อาหารของเรา อร่อยกับเรา เพราะเราชิน เราเคยกินอย่างนี้อร่อย เห็นใหม่ สิ่งที่เป็นอร่อยนี้มันเป็นความนิสัยของเรา เป็นสภาวะแบบนี้ ถ้าสภาวะนิสัยเป็นแบบนี้ มันก็มีความสุข สิ่งใดถ้ามันตอบสนองหัวใจ ตอบสนองสิ่งที่ความต้องการ มันจะเป็นความสุข แต่เราว่าเราทุกข์เราจน เราเอาอะไรไปประหยัด ก็ประหยัดในสิ่งที่เรามีอยู่นี้ละ สิ่งที่มีอยู่ที่นี่มันได้มาสภาวะแบบนี้

แต่ถ้าคนอื่นเขามามองแล้วนี่ คูสิ สักคมเป็นสักคมนะ สักคมทางตะวันตกของเขา สักคมเขาอยู่ในเมืองหนาว ความเป็นอยู่ของเขาต้องเป็นอีกสภาวะหนึ่ง สภาวะของเราเป็นสักคมทางเมืองร้อน มันก็เป็นสักคมๆ ชนิดหนึ่ง เห็นใหม่ ถ้าสักคมชนิดหนึ่ง เราพอใจใหม่ละ เพราะอะไร? เพราะสักคมเรามี ๓ ฤดูนะ ฤดูฝน ฤดูหนาว ฤดูร้อน แต่ละฤดูมันมีการเปลี่ยนแปลง มีการเปลี่ยนแปลงมันก็มีโอกาส

นี่ไงเห็นใหม่ คูสิ วันพระ วันโกน วันเจ้า วันต่างๆ นี่ มันมีการเปลี่ยนแปลงให้เราารู้สึกตื่นตัวตลอดเวลา ไม่ให้ประมาทในชีวิตไง คนเราประมาทในชีวิตนะ คิดว่าเราเองชีวิตจะยืนยาวมาก เราไม่คิดถึงเวลาแล้วเราจะต้องสิ้นไป ชีวิตนี้มีวันพลัดพรากเป็นที่สุด เราต้องสิ้นไป แล้วเรามีอะไรคิดไม่ติดมือเราไป นี่ต้องหาที่พึ่งให้เราเอง ถ้าหาที่พึ่งให้เราเองนะ มันจะไม่สงสัย ตัวเราเองเราเคยคิด เวลาปฏิบัติใหม่ๆ ตายแล้วไปไหน เราจะเชื่อไม่เชื่อ มันมีความสงสัยไปหมดละ

แต่พอเราไปถึงที่สุดนะ เราบอก “ตายแล้วไปไหน”

“ไอ้คนที่ตายคือใคร ก็ไอ้ตัวจิตตัวนี้มันตายแล้วไปไหน ตัวจิตตัวนี้มันไม่สงสัย แล้วมันจะไปไหนละ”

ถ้าตัวจิตตัวนี้มันอึดเต็มของมันแล้วนะ มันจะไปไหน แต่ถ้าตัวจิตนี้มันพร่องอยู่ เห็นใหม่ น้ำพร่องแก้ว น้ำพร่องภาชนะ มันมีเสียงดัง มันมีความเสียงดัง มันกระทบกระเทือนไปตลอดเวลา ถ้าใจเราพร่องอยู่ เพราะมันมีความสงสัยอยู่ แล้วที่พึ่งเราอยู่ที่ไหนละ ถ้าที่พึ่งของเรานี้ เราจะหาที่พึ่งได้นี้ น้ำมันจะเต็มแก้วขึ้นมา น้ำเต็มแก้วขึ้นมา เราจะไม่สงสัยในตัวเราเองนะ

เวลาจะออกจากบ้านไป เห็นไหม ถ้าเรามีเสบียงอาหารของเรา จะไปไหนเราก็ไปของเรา ได้ ถ้าเราไปของเราได้ เราไปของเรา เราไปด้วยความอึดสำราญของเรา เรามีความสุขตามประสาเรา เห็นไหม ที่ฟังอย่างนี้ที่ฟังโดยอามิส ที่ฟังโดยบุญกุศล ที่ฟังของเราในปฏิบัติของเรา ที่ฟังสภาวะแบบนี้มันจะเกิดจากการกระทำของเราละ

คูลี ถ้าผู้ใดมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ในหัวใจ เห็นไหม เหมือนมีเรือ ก้อนหินถ้าโยนลงน้ำ จมน้ำไปเลยนะ ถ้าก้อนหินมีเรือรับไป เห็นไหม แก้วสารพัดนึก แต่คนนี่ก็ออกไม่ได้ คนทำไม่ได้ เพราะอะไร? เพราะมันเอากิเลสหนักไป กิเลสหนักมันมีความลึกลับสงสัย นั่นก็ไม่มี นั่นก็เป็นไปไม่ได้ ไม่เชื่อสิ่งใดๆ เลย กิเลสมันไม่เชื่อสิ่งใดๆ เลย เพราะอะไร? เพราะมันปิดมือเราไป มันไม่ให้มีโอกาสเราได้สะสม มันไม่ให้มีโอกาสเราได้ประหยัด ในชีวิตของเราได้ประหยัด ได้พัฒนาตัวเอง กิเลสมันปิดออกหมดเลย

แล้วมันไปหาสิ่งที่มันพอใจของมัน แล้วมันพอใจของมันไหม มันเป็นความจริงไหม มันเป็นความพอใจแล้วมันได้ประโยชน์ของมันจริงไหม เพราะอะไร? เพราะมันเป็นการเหมือนกับคนใช้จ่ายฟุ่มเฟือย มันใช้หมดไปแล้วมันมีอะไรเหลือล่ะ นี่ก็เหมือนกัน ชีวิตเขาใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของเขา เขาอยู่กับโลกของเขา เขาหลงไปในรูป รส กลิ่น เสียงของเขา มันก็ใช้จ่ายชีวิตนี้ ชีวิตนี้มันสงสัย

คูลี คุณอย่างวงการบันเทิงเขา เขาต้องมีการหมุนเวียน มีการสับเปลี่ยนตลอด เพราะอะไร? เพราะมันล่อเหยื่อไง ไอ้เราก็หมุนไปตลอดไป ถ้ามันซ้ำซากมันก็เบื่อหน่าย พอมันซ้ำซากเบื่อหน่าย เขาก็ล่อตั้งค์เราไม่ได้ เขาก็มีการเปลี่ยนแปลง เขาก็มีการหมุนเวียน ไอ้เราก็ใหม่ตลอดเวลาๆ จนชีวิตนี้หมดไป มันยังไม่รู้ตัวว่าใหม่ตลอดเวลาเลย เห็นไหม

ชีวิตนี้ก็สิ้นสุดไป เพราะมันไม่มีอะไร มันเท่านั้นละ มันหมุนเวียน มันของเก่าๆ วนไปวนมาอย่างนี้ เพราะวิญญะมันเป็นอย่างนี้ เราเกิดเราตายมาอย่างนี้ เราพบแสง สี เสียงมาอย่างนี้ตลอดไป แต่เพราะมันเป็นกิเลส มันก็พอใจสภาวะแบบนั้น แต่ถ้าเรามีจุดยืนของเรา เราถือศีล เรามีศีลมีธรรมของเรา โลกก็เป็นอย่างนั้น เราก็มีจุดยืนของเรา เราก็ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไปกับเขา เราก็มีหลักมีเกณฑ์ของเรา

ถ้าเรามีหลักมีเกณฑ์ของเรา อยู่ที่ไหนก็มีความสุขนะ ความสงบนะ “สุขอื่นเสมอความสงบไม่มี” อยู่สงบสงัด อยู่ในป่าในเขา อยู่ในที่สงัด เห็นไหม อยู่บ้านอยู่เรือนเราพักผ่อนนอนหลับ

นี่เป็นการพักผ่อนแล้ว แต่เขาออกไปว่าเขาไปการพักผ่อนไป อย่างนั้นมันไปเหนื่อยนะ มันไปใช้ชีวิตแบบฟุ่มเฟือย มันไปใช้ชีวิตแบบสูญเปล่าไง ถ้าสูญเปล่าแล้วเวลาตายไปก็ไม่มีที่พึ่ง เห็นไหม สัพเพ สตตา เราไม่สงสารตัวเราเอง เราไม่เมตตาสัตว์ ไม่เมตตาใจเรา

ถ้าเราเมตตาตัวเราเองนะ เรายังรักษาตัวของเรา ถ้าเมตตาตัวเราเองมันก็มีปัญญาใช้ไหม มันจะใคร่ครวญว่า คนอยู่ในวงการแสง สี เสียง พอเราอยู่ในป่าในเขานะ พอมาเห็นดวงดาวเต็มท้องฟ้าอย่างนี้ เห็นพระจันทร์เต็มดวงอย่างนี้ เห็นอยู่กับธรรมชาติอย่างนี้ มันซื้อหาไม่ได้ อยู่ในเมืองอย่างนี้ไม่มีอีกแล้ว มีแต่แสงสว่างของไฟฟ้า มันจะมองไม่เห็นดาวเห็นเดือนอย่างนี้ ถ้าเรามองเห็นดาวเห็นเดือนอย่างนี้ เห็นไหม แล้วถ้าใจมันพอใจ มันมีความสุขไหม มันมีความสุขไหม นี่สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี

ถ้าใจมันสงบนะ มันพอใจสภาวะแบบนี้ มันอยู่สภาวะแบบนี้ได้ ถ้าอยู่สภาวะแบบนี้ได้ โลกเป็นสภาวะแบบนี้ ใจมันก็เต็มขึ้นมา มันไม่พร่อง มันก็ไม่แสวงหา มันก็ไม่ดิ้นรน ถ้ามันดิ้นรน มันก็ต้องวิ่งไปแสวงหากับเขา แล้วก็ไปเหยื่อของเขา เห็นไหม คุณติ หน้าที่การงานก็บีบบังคับ แม้แต่การแสวงหาปัจจัยเครื่องอาศัยก็ต้องบีบบังคับนะ บังคับนะ เสื้อผ้าก็มีอยู่แล้วอย่างนี้ แต่มันไม่ทันสมัยก็ใส่ไม่ได้ อายเขา เห็นไหม มันไปอายใครล่ะ เสื้อผ้า เห็นไหม

คุณติ คุณพระติ ตั้งแต่สมัยพุทธกาลมา จีวรนี้ ไตรจีวร ๓ นี้ ก็ใช้กันมาอย่างนี้ ถ้าใช้กันมาอย่างนี้ ทำไมยอมรับล่ะ เพราะมันเป็นสภาวะแบบนี้ แต่เวลาเห็นไหม คุณติ คุณเวลาพระเขาบวชใหม่ขึ้นมา ต้องห่มสภาวะอย่างนั้น ต้องห่มอย่างนี้ นั่นมันเป็นการทะเยอทะยานของกิเลสนะ เพราะอะไร? เพราะเวลาเราเข้ามา เราก็คิดว่าเราเป็นคนทันสมัย แต่ ๒,๐๐๐ กว่าปีมานี้ ชับซ้อนมาอย่างนี้ ถ้ามีสิ่งที่ดีกว่านี้ละ คนที่เขาปัญญา เขาเป็นนักปราชญ์ เขาบวชในศาสนานี้มหาศาลเลย เขาต้องคิดค้นสิ่งที่ดีๆ แบบนี้มาได้แล้วละ

มันเป็นไปไม่ได้หรอก เพราะในปัญญาของเรา ปัญญาทางโลกนะ ปัญญาในวิภูษะนี้ ไม่มีปัญญาของใครจะเสมอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ แล้วสิ่งนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้อย่างนี้ คุณติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ไว้ตั้งแต่อดีตว่า ต่อไปธรรมวินัยนี้ถ้าจะแก้ไขบ้างเล็กน้อยก็ให้แก้ไข เพราะแก้ไขเล็กน้อยก็ตรงนี้ไง เพราะโลกมันเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา แล้วกิเลสมันก็หมุนไปตามโลกตลอดเวลา หมุนไปตามโลกตลอดเวลา ให้แก้ไขได้

แต่... แต่เพราะว่าพระกัศปะประชุมสงฆ์เถรวาท พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ ให้ลงมติกันว่า แม้แต่ถ้าเราแก้ไขเปลี่ยนแปลงไป ถ้าพวกเดียรถีย์ พวกที่เขาไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ เขาจะบอก ศาสนานี้จะรักษาได้ต่อเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีชีวิตอยู่ เวลาองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ลูกศิษย์ลูกหารักษาสິงนั้นไม่ได้ เราถึงลงมติกันว่า จะไม่แก้ไข

ถ้าไม่แก้ไขกันนี้ ก็เรากลือตามกันมา แล้วพอโลกเปลี่ยนแปลงไปว่า จนเราขัดแย้งกับเขา ไม่ ทนสมัยไปกับเขา มันไม่ทนสมัยกิเลสต่างหากล่ะ เวลาปัจฉัยเครื่องอาศัย ปัจฉัยเครื่องอาศัย เหมือนกัน เวลานุ่งห่มนี้ นุ่งห่มต่างๆ กันไป แต่ประโยชน์ของมันก็เพื่อกันร้อนกันหนาว เพื่อกัน ความละลายต่อกันเท่านั้นเอง เท่านั้นจริงๆ นะ

แต่ถ้ามันเป็นกิเลส มันจะเป็นสภาวะแบบนี้ใหม่เสมอ ทนสมัยๆ มันทนสมัยของกิเลส แต่ ถ้ามันสมัยตามธรรมนะ ถ้าตามสมัยตามธรรม นี้รูปดวงวัตร การตัดแปลงตน การแก้ไขตน เห็น ใหม่ การฝืนกิเลส การฝืนความรู้สึก มันแสวง มันต้องการ แล้วเราพยายามฝืนไว้ นั่นคือการ ทรมานกิเลส

แต่ถ้ามันเป็นโลก บอกทำอย่างนั้นไม่ได้ เห็นใหม่ ถ้าอย่างนั้นคบะธรรมอยู่ที่ไหนล่ะ คบะ ธรรมจะอยู่ที่ไหน คบะธรรมมันเผาผลาญกิเลส กิเลสอยู่ที่ไหนให้มันเผาผลาญ ใอันนี้กิเลสมันพา เผาผลาญต่างหากล่ะ เพราะกิเลสมันเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเผาผลาญเรา เราก็วิ่งเดินไปกับกิเลส เห็นใหม่ แต่ถ้าเราจะเผาผลาญกัน นี้เราชักเริ่มมีที่พึ่งแล้วนะ เพราะอะไร? เพราะ “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” ธรรมะในพระไตรปิฎก ธรรมะที่องค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้านี้เป็นกิริยาของธรรม เราศึกษาแล้วเรายังสงสัย เห็นใหม่

แต่ถ้าเรามีที่พึ่งของเรา มันมีความถูกต้อง มันมีสติ มันมีการยับยั้ง มันยับยั้งเราไว้ได้ ความคิดของเราเนี่ย เราควบคุมความคิดของเราเองไว้ได้ แล้วเรายับยั้งตัวเราเองไว้ได้ เห็นใหม่ “อตุ ตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” มันมีความสุขด้วย สุขเพราะสิ่งนี้มันเกิดมากับเรา ถ้ามีครูบาอาจารย์คอยเตือน คอยอะไรนี้ มันน่าจะเป็นอย่างนั้นหรือ มันจะเป็นอย่างนี้หรือ เห็น ใหม่

แต่ถ้ามันเกิดมาจากเรา มันคิดขึ้นมาเองในหัวใจของเรา แล้วเวลาปฏิบัติไป เราใช้ปัญญา ของเราไป เวลาธรรมมันผูก ธรรมมันเกิด มันจะมีคำตอบมาจากในหัวใจเลย สิ่งนั้นดี สิ่งนั้นไม่ดี เริ่มยับยั้งได้ คนที่มีคุณธรรมในหัวใจนี้ตัดตะ สัตตะเป็นผู้ซ่อง มันซ่องที่ไหน? มันซ่องที่ใจนี้ แล้ว

ปัญญามันเข้ามาใคร่ครวญ สิ่งนั้นถูกไม่ถูก ดีไม่ดี ควรทำไม่ควรทำ มันยับยั้งของมันไปเรื่อยๆ เห็นใหม่ นี่ธรรมสุด ธรรมเกิด แต่อริยสัจยังไม่เกิด

ถ้าอริยสัจเกิด ธรรมเกิดมาอย่างนี้มันให้ใจเรามีจุดยืน ให้ใจเราไม่เผ่นทะยานไปตามกิเลส เห็นใหม่ มันก็มีจุดยืนของมัน ถ้ามีจุดยืนของมัน ถ้ามีอำนาจวาสนา น้อมไปในกาย เวทนา จิต ธรรม คิ้วตาของใจ ไม่ใช่ตาของตาเนื้อ ไม่ใช่ตาของสัญญา ตาของสัญญา อาการของใจ เห็นใหม่ ที่เราคิด เราคิดกันอยู่ที่นี่ เราคิดโดยสัญญา มันเป็นอาการของใจ ไม่ใช่ตัวใจ

ถ้าใจมันสงบเข้ามา มันตัวของใจเอง แล้วใจน้อมไปเห็นมันสะท้อนหัวใจมาก ถ้าสะท้อนหัวใจอันนี้ ปัญญาอย่างนี้มันจะเกิดขึ้นมา อันนั้นเป็นอริยสัจ ไม่ใช่ธรรมสุด อันนี้ไม่ใช่ธรรมมันเกิดขึ้นมาเอง มันโดยความเพียรของเรา ความเพียรชอบ งานชอบ เราต้องมีความชอบขึ้นมา เห็นใหม่ งานอันละเอียดของมัน เราหัวหกก้นขวิดทำงานทำหน้าที่การงานกันอยู่ที่นี่ เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แล้วหาสมบัติโลก ก็เอาไว้ในโลก หาสมบัติโลกนะ มีชื่อเสียงเกียรติคุณขนาดไหน ก็เอาไว้ประดับโลก แล้วเราก็ต้องตายไป

แต่ถ้าหัวใจของเรามีที่พึ่งขึ้นมา มันแก้ตัวที่ใจ นี่วิญญูะตัวจากภายใน ตัวที่จะพาเกิดพาทายตัวนี้ มันไปปลดเปลื้องตัวนี้ ที่พึ่งที่นี้ของเราเป็นที่พึ่งอันเกษม เห็นใหม่ อมตธรรม อมตธรรมคือมันอยู่กับใจตลอดไป มันเป็นอนุปปชธรรม มันไม่ใช่สมบัติจากภายนอก สมบัติจากภายนอกมันเป็นอนิจจัง มันเป็นเรื่องของโลก มันเป็นอนัตตา มันใช้จ่ายมันฟุ่มเฟือย มันหมดไป

แต่ถ้าเป็นอนุปปชธรรม เกิดกับใจเมื่อไหร่แล้วมันจะอยู่กับใจตลอดไป อยู่กับใจตลอดไป เพราะมันเป็นเรื่องของนามธรรมที่มันคงที่ นามธรรมคงที่กับนามธรรมที่เคลื่อนไหว ปัจจุบันนี้ นามธรรมที่เคลื่อนไหวมันเคลื่อนไหวไป เพราะเราวิ่งไปกับเขา แล้วมันเคลื่อนไหวไป เอาเราเคลื่อนไปด้วย เราเลยไม่รู้สึกตัวเรา

แต่ถ้าเราพิจารณาของเรา จนจิตมันคงที่ของมัน มันหยุด มันเป็นคุณธรรมที่ธรรมสุดขึ้นมา แก้ไขตัดแปลงจนมีจุดยืนของเรา แล้วจุดยืนของเรา น้อมไปวิปัสสนา เห็นใหม่ อริยสัจเกิดตรงนี้ วิทยาศาสตร์เกิดตรงนี้ ครูบาอาจารย์ที่ชี้หน้าต้องชี้หน้าเข้ามาที่อริยสัจ ที่ให้จิตมันมีการกระทำ

กิจจญาณ สัจจญาณ สัจจะความจริงอันละเอียดเป็นอริยสัจจะ แล้วกิจจญาณ กิจของปัญญาที่มันเกิดขึ้นมาในหัวใจของเรา มันหมุนเข้าไป นี่พระผู้ประเสริฐประเสริฐที่นี้ไง เพราะนางวิสาขา

เป็นภคหัตถ์ก็เป็นพระโศดาบัน อนาคตบัณฑิตก็จะเป็นพระโศดาบัน เห็นไหม เป็นพระโศดาบัน เป็นพระๆ ไม่ได้บวชพระ เป็นพระ เป็นพระ เป็นผู้ที่ประเสริฐ สัตตะเป็นผู้ซ่อง ถ้าจิตเป็นผู้ซ่อง ปลดจิตตัวนั้น ปลดความซ่องในหัวใจนั้น เป็นพระขึ้นมาในหัวใจ

แล้วสมมุติสงฆ์ เราบวชเป็นสมมุติสงฆ์ บวชมาแล้วนี่เราก็แก้ไขของเราไป เพราะบวชมาเป็นสมมุติสงฆ์ เป็นผู้ที่มิโอกาส เป็นผู้ที่เป็นศากยบุตร เป็นผู้ที่ดำรงศาสนา เราจะเอาศาสนาจากภายนอก เราเป็นศาสนานี้ บริษัท ๔ ถ้ามันเกิดมาจากหัวใจเรา เราก็เป็นภิกษุโดยแท้จริง เป็นพระโดยแท้จริง เป็นอริยสงฆ์

สงฆ์ สงฆ์จากสมมุติ สงฆ์โดยสัจจะความจริง สงฆ์โดยอริยสังฆจากภายใน เป็นอกุปปรกรรมใจดวงนี้จะประเสริฐขึ้นมา เห็นไหม นี่วันพระ เรามีสิทธิ์ทุกคน เพราะเรามีหัวใจทุกคน จะบวชไม่บวชไม่สำคัญ สำคัญที่ว่าเราประพฤติปฏิบัติได้ผลของเราแล้ว เราจะมีที่พึ่งของเรา เราจะไม่เป็นผู้ซ่องกับวัฏฏะ ซ่องกับโลก เราจะพ้นออกไปจากโลก เห็นไหม นี่ผู้ประเสริฐ เราจะประเสริฐจากใจเรา ประเสริฐที่นี้ แล้วค้นหาที่นี้ ค้นหาในหัวใจเรา ย้อนกลับมาที่เรานะ

ชาวพุทธเราถ้ามีปัญหา นี่แก่นของศาสนา เราเป็นชาวพุทธเราต้องการสิ่งนี้ เขาก็เป็นชาวพุทธเหมือนกัน เขาต้องการประเพณีวัฒนธรรม มันก็เป็น แสง สี เสียง แบบที่เขาไปติด แสง สี เสียงกันไป

นี่ก็เหมือนกัน เขาไปทำบุญก็ต้องมีประเพณี มีวัฒนธรรมของเขา อันนั้นมันเป็นพิธีกรรม พิธีกรรมกับความจริงไม่ใช่อันเดียวกัน พิธีกรรมเอาไว้เป็นศาสนพิธี เป็นความสวยงามของสังคม แต่สุขทุกข์ เห็นไหม อยู่ในพิธีเดียวกันคนทุกข์ก็ทุกข์ ทุกข์จนเจ็บใจ คนร่ำรวยก็อยู่ในพิธีนั้น พิธีนั้นก็แค่พิธีนั้นแหละ

แต่ถ้าเป็นคุณธรรมในหัวใจนะ จะทุกข์จนเจ็บใจก็เป็นอริยทรัพย์จากภายใน จะร่ำรวยสุขสมแค่ไหน ถ้ามีอริยทรัพย์จากภายใน เป็นสมบัติจากภายในความจริง เห็นไหม ประเพณีเป็นประเพณีนะ ความจริงเป็นความจริง อริยสังข์เป็นอริยสังข์ ใจเป็นใจ แล้วใจมันกลั่นออกมาจากอริยสังข์ ใจอันนี้จะเป็นผู้ประเสริฐ ใจของเราเท่านั้นมีสิทธิ์เหมือนกัน เอวัง